

HRDELNÍ PRAVO PODLE MASSACHUSETTSKÉHO „ZÁKONÍKU SVOBOD“ A JEHO PRAMENY

Stanislav Balík

Massachusettský „Zákoník svobod“ (Body of Liberties), o jehož hrdelně právních ustanoveních bude v této stati pojednáno, patří k nejstarším a nejvýznamnějším pramenům v dějinách státu a práva Spojených států.

„Zákoník svobod“ byl přijat zákonodárným shromážděním (General Court) massachusettským v prosinci 1641. Sehrál velmi důležitou úlohu v raném americkém právu. Stal se nejen základem pro další zákonodárství Massachusetts, nýbrž posloužil také druhým novoanglickým osadám jako vzor pro vydání podobných zákoníků i pro jejich pozdější právo.

„Zákoník svobod“ nebyl pouhým shrnutím dosavadního massachusettského práva. Protože vznikl na samém počátku anglické buržoasní revoluce, na kterou úzce navazuje, je v něm řada pokrokových ustanovení a zásad, o jejichž uskutečnění usilovaly pokrokové síly v Anglii dlouho před revolucí, a které pak prosadily teprve během revoluce silou zbraní. Na druhé straně obsahuje taková ustanovení a zásady, které dokazují, že massachusettsští zákonodárci nesdíleli jen pokrokové a revoluční myšlenky a program anglických puritánů, ale také naopak i jejich zpátečnické názory a teorie v řadě otázek. Důkazem toho je na příklad hrdelní právo, zahrnuté do čl. 94, který obsahoval celkem 12 ustanovení (odst. 1—12). Z necelého sta článků zákoníku patří právě tento článek k nejreakčnějším.

Jako hrdelní byly jím stíhány tyto trestné činy: modlářství, čarodějnictví, rouhání se bohu, vražda, travičství (jako zvláštní případ vraždy), pohlavní styk se zvířaty, pohlavní styk s osobou stejného pohlaví, cizoložství, loupež lidí, křivé svědectví, trestné činy proti státu.

I.

Při studiu jednotlivých ustanovení čl. 94 si čtenář nepochybně položí několik otázek: Jaké vlivy se v hrdelním právu projeví? Z jakých zdrojů zákonodárci čerpali či jaké vzory napodobili? Jak dalece byla tato ustanovení skutečně používána v praxi?

K první otázce lze ve stručnosti předeslat, že v čl. 94 se projevuje

v podstatě jednak vliv Písma, jednak vliv anglického práva XVI. a XVII. století.

Vliv Písma, zejména Patera knih Mojžíšových (Pentateuch), je na první pohled patrný ve výpočtu i ve formulaci příslušných ustanovení. Navenek se vliv Písma projevil v tom, že k jednotlivým odstavcům čl. 94 (vyjma odst. 12) byly připojeny odkazy na různé verše Starého zákona, o něž se zákonodárce opíral. Nešlo však — jak uvidíme z následujícího rozboru — o prosté převzetí starozákonních předpisů, nýbrž spíš o pokus upravit starozákonní zásady a předpisy pro potřeby zákoníku, přičemž rozdíly mezi starozákonní úpravou a ustanoveními čl. 94 jsou celkem nepodstatné a nevelké.

Prvním hrdelním činem, o němž lze v této souvislosti mluvit, bylo *modlářství* (idolatriy). V čl. 94, odst. 1 se o něm říká:

„Jestliže nějaký člověk bude po zákonu usvědčen, že má nebo uctívá jiného boha než Pána Boha, bude popraven.“¹

Toto ustanovení massachusettského „Zákoníka svobod“ se opírá o tři místa Starého zákona, která se týkají modlářství. Jsou to: Mojžíš 2, 22, 20 (obětování bohům), Mojžíš 5, 13, 6—10 (navádění k modloslužbě) a Mojžíš 5, 17, 2—6 (uctívání cizích bohů, nebeských těles apod.).

Pokud jde o pojmové znaky hrdelního činu modlářství, vychází čl. 94, odst. 1 „Zákoníku svobod“ ze starozákonní úpravy. Shodně s Mojžíš 2, 22, 20 a Mojžíš 5, 17, 3 prohlašuje za modlářství uctívání boha (odlišného od Boha křesťanského), avšak na rozdíl od ustanovení Mojžíš 5, 13, 6 nestanoví výslovně, že se trestá také návod ke spáchání trestného činu modlářství.

Dalším hrdelním činem podle „Zákoníku svobod“ bylo *čarodějnictví* či *kouzelnictví* (witchcraft), dotčené čl. 94, odst. 2, který stanovil:

„Jestliže nějaký muž nebo žena budou kouzelníky (tj. budou mít nějakého skřítku nebo se s ním budou raditi) budou popraveni.“²

Citované ustanovení o kouzelnictví se odvolává na starozákonní verše Mojžíš 2, 22, 18 (čarodějnictví), Mojžíš 3, 20, 27 (zakazuje mít čarodějného ducha) a Mojžíš 5, 18, 10—12 (stíhá různé formy čarodějnictví).

Biblické pojetí trestného činu kouzelnictví bylo proti „Zákoníku svobod“ podstatně širší. Ukazuje to zejména Mojžíš 5, 18, 10—11. „Zákoník svobod“ vymezuje pojmové znaky trestného činu kouzelnictví přibližně jako Mojžíš 3, 20, 27. Omezuje je na to, že pachatel *má* nějakého čaro-

¹ "If any man after legall conviction shall have or worship any other god, but the lord god, he shall be put to death." Citováno podle *American Historical Documents*, 1000—1904. Vyd. Ch. W. Elliot, New York, 1910, str. 79. Český překlad viz J. Tureček aj., Výbor z textů ke studiu obecných dějin státu a práva. I. vyd., Praha, 1956, str. 350. Dále jen *Výbor z textů*.

² "If any man or woeman be a witch, (that is hath or consulteth with a familiar spirit), they shall be put to death". Viz *American Historical Documents*, str. 80; Výbor z textů, str. 350.

dějného ducha nebo s ním *rozmlouvá*. Ve skutečnosti tato poměrně úzká, povšechná formulace připouštěla velmi široký výklad. Ustanovení čl. 94, odst. 2 o čarodějnictví se tak opravdu v praxi vykládalo. Jako čarodějnictví se stíhala jakákoli činnost, která podle mínění společnosti byla něčím nepochopitelným a nepřirozeným, co si lidé spoutaní středověkými představami neuměli vysvětlit jinak, než jako dílo samého ďábla spojeného s kouzelníkem.

Čl. 94, odst. 3 obsahoval ustanovení o *rouhání se bohu* (blasphemy). Stanovil:

„Jestliže někdo bude bráti nadarmo jméno boží, Otce, Syna nebo Ducha svatého, ruku v ruce s přímým, výslovným, opovážlivým a mrzkým rouháním nebo bude zatracovat Boha jinými způsoby, bude popraven.“³

Toto ustanovení se odvolávalo na Mojžíš 3, 24, 15—16 (rouhání se bohu). K tomuto místu by bylo možno připojit ještě Mojžíš 2, 20, 7 a Mojžíš 5, 5, 11, které zakazovaly braní jména božího nadarmo.

Srovnání čl. 94, odst. 3 s těmito starozákonními verši ukazuje, že také v tomto případě se uplatnil vliv Patera knih Mojžíšových.

Čl. 94, odst. 4—5 „Zákoníku svobod“ se týkaly *vraždy* (murder). Stanovily:

„Jestliže se někdo dopustí úmyslné vraždy, což je zabití člověka, provedené s úkladným úmyslem, záští nebo krutostí, nikoli v lidské nouzi a spravedlivé obraně, nebo aniž by to bylo zjevně nešťastnou náhodou proti jeho vůli, bude popraven. (Odst. 4).“⁴

Jestliže někdo usmrtí jiného znenadání ve svém hněvu nebo krutosti vášně, bude popraven.“ (Odst. 5).⁵

Přesto, že jde v obou případech o vraždu, zákonodárce přihlédl k odlišnostem citovaných ustanovení (odst. 5 zdůrazňuje na rozdíl od odst. 4 prudké pohnutí mysli pachatelovy), a proto jeho odkazy na Písmo nejsou v obou případech stejné. Ustanovení odst. 4 je spojováno s Mojžíš 2, 21, 12 a Mojžíš 4, 35, 16—18, 31,⁶ zatím co odst. 5 se odvolává na Mojžíš 4, 35, 20—21⁷ a Mojžíš 3, 24, 17. Všechna tato místa se týkají vraždy.

Starozákonní předpisy, podobně jako odst. 4 a 5 „Zákoníku svobod“

³ “If any person shall Blaspheme the name of god, the father, Sonne or Holie Ghost, with direct, expresse, presumptuous or high handed blasphemie, or shall curse god in the like manner, he shall be put to death”. Viz *American Historical Documents*, str. 80; *Výbor z textů*, str. 350.

⁴ “If any person committ any wilfull murther, which is manslaughter, committed upon premeditated malice, hatred, or Crueltie, not in a mans necessarie and just defence, nor by meere casualtie against his will, he shall be put to death”. Viz *American Historical Documents*, str. 80; *Výbor z textů*, str. 350.

⁵ “If any person slayeth an other suddaienly in his anger or Crueltie of passion, he shall be put to death”. Viz *American Historical Documents*, str. 80; *Výbor z textů*, str. 351.

⁶ V *American Historical Documents*, str. 80, pozn 4, se uvádí zřejmě omylem Mojžíš 2, 21, 22 a Mojžíš 4, 35, 13—15, 30, 31.

⁷ V *American Historical Documents*, str. 80, pozn. 5, se uvádí omylem Mojžíš 4, 25, 20, 21.

se od sebe poněkud odlišují. To ovlivnilo pochopitelně také formulaci příslušných ustanovení massachusettského zákoníku, jak jsme se o tom už zmínili,

Jako zvláštní hrdelní čin se v „Zákoníku svobod“ uvádí *travičství* (poisoning), upravené v čl. 94, odst. 6:

„Jestliže někdo lstivě usmrtí jiného buď otrávením nebo jiným ďábelským způsobem, bude popraven.“⁸

Ustanovení o travičství se opírá o Mojžíš 2, 21, 14. Ve Starém zákoně se sice nemluví výslovně o travičství, ale Mojžíš 2, 21, 14 má na mysli zavraždění nějakého člověka způsobem tak lstivým a zavrženíhodným, že vraha nemůže zachránit ani asyl u oltáře Hospodinova. Za takový lstivý a zavrženíhodný způsob vraždy pokládal massachusettský zákonodárce také travičství, neboť mluvě v čl. 94, odst. 6 o „lstivém usmrcení“, výslovně se v této souvislosti zmínil právě o travičství. Podle něho se později hrdelní čin, uvedený v čl. 94, odst. 6, označoval úzce jako travičství.⁹

Čl. 94, odst. 7 stíhá hrdelní čin *pohlavního styku se zvířetem* (bestiality). Praví se v něm:

„Jestliže nějaký muž nebo žena budou ležeti se zvířetem nebo dobytčetem v tělesném spojení, budou popraveni. A zvíře bude zabito a zahraáno a nebude snědno.“¹⁰

Zákonodárce se v tomto případě odvolává na ustanovení Mojžíš 3, 20, 15—16 (zákaz pohlavního styku se zvířaty), k němuž by bylo možno připojit ještě Mojžíš 2, 22, 19 a případně i Mojžíš 3, 18, 23.

Pojmové znaky hrdelního činu pohlavního styku se zvířaty (bestialita) podle Písma a podle „Zákoníku svobod“ se celkem shodují, protože i v tomto případě se massachusettské ustanovení opírá o Starý zákon a přizpůsobuje se mu.

Pohlavní styk s osobou stejného pohlaví (sodomy) se trestal podle čl. 94, odst. 8, který stanovil:

„Jestliže nějaký člověk obcuje s osobou stejného pohlaví, jako by ležel se ženou, oba se dopustili nelidskosti, oba budou popraveni.“¹¹

Zákonodárce odkazuje na Mojžíš 3, 20, 13 (pohlavní styk s osobou stejného pohlaví). K tomu by bylo možno uvést ještě Mojžíš 3, 18, 22.

V čl. 94, odst. 9 se mluví o *cizoložství* (adultery):

⁸ “If any person shall slay an other through guile, either by poysoning or other such divelish practice, he shall be put to death”. Viz *American Historical Documents*, str. 80. *Výbor z textů*, str. 351.

⁹ *Srov. The Laws and Liberties of Massachusetts*. S předml. M. Farranda, Cambridge (USA), 1929, str. 5.

¹⁰ “If any man or woeman shall lye with any beaste or brute creature by Carnall Copulation, they shall surely be put to death. And the beast shall be slaine, and buried and not eaten”. Viz *American Historical Documents*, str. 80; *Výbor z textů*, str. 351.

¹¹ “If any man lyeth with mankinde—as he lyeth with a woeman, both of them have committed abhominaton, they both shall surely be put to death”. Viz *American Historical Documents*, str. 80; *Výbor z textů*, str. 351.

„Jestliže se někdo dopustí cizoložství s provdanou nebo zasnoubenou ženou, cizoložník i cizoložnice budou popraveni.“¹²

Ustanovení o cizoložství se opírá o Mojžíš 5, 22, 23—24 (cizoložství), k nimž by bylo možno připojit také verš 22 a dále o Mojžíš 3, 20, 10.

Nejen v případě cizoložství, ale i v případě pohlavního styku s osobou stejného pohlaví se formulace příslušných ustanovení „Zákoníku svobod“ silně přibližují starozákonním veršům jak co do obsahu, tak co do vyjadřování.

Čl. 94. odst. 10 „Zákoníku svobod“ stíhal *loupež lidí* (manstealing). Právilo se v něm:

„Jestliže někdo uloupí (nějakého) člověka nebo lidi, bude popraven.“¹³

Zákonodárce se v tomto případě odvolává na Mojžíš 2, 21, 16 (krádež člověka). Podobné ustanovení, i když se odst. 10 na ně výslovně neodvolává, obsahuje Mojžíš 5, 24, 7 (loupež Izraelity).

Na rozdíl od massachusettského „Zákoníku svobod“ zdůrazňuje Starý zákon pachatelův hospodářský prospěch. I když „Zákoník svobod“ o tom nemluví, jistě si byl zákonodárce vědom toho, že pachatel se dopouští takové krádeže zpravidla ze zjištěných důvodů (např. aby ukradenou osobu prodal nebo nějak hospodářsky využil).

Dalším hrdelním činem podle „Zákoníku svobod“ (čl. 94, odst. 11) bylo *křivé svědectví* (false-witness):

„Jestliže někdo vystoupí s křivým svědectvím vědomě za tím účelem, aby jiný byl připraven o život, bude popraven.“¹⁴

Ustanovení o křivém svědectví odkazuje na Mojžíš 5, 19, 16, 18—19 (křivé svědectví). K tomu lze připojit také Přísloví 19, 5.

Starý zákon nemluví výslovně o úmyslu falešného svědka způsobit smrt obviněného, jak je tomu v „Zákoníku svobod“. Tuto možnost však bezvýhradně připouští ustanovením, že falešného svědka postihne takový trest, jaký měl postihnout křivě obviněného. Je tedy patrné, že i v tomto případě se mohl massachusettský zákonodárce opřít o biblickou předlohu.

Čl. 94. odst. 12 zahrnuje celou skupinu hrdelních činů, které lze označit jako *trestné činy proti státu*. Ve zmíněném ustanovení se praví:

„Jestliže někdo bude osnovat spiknutí nebo se bude pokoušet o útok, povstání nebo veřejnou vzpouru proti naší obci, nebo se bude snažit přepadnout nějaké město nebo města, tvrz nebo tvrze, nebo se bude zrádně

¹² “If any person committeth Adultery with a married or espoused wife, the Adulterer and Adulteresse shall surely be put to death”. Viz *American Historical Documents*, str. 80; *Výbor z textů*, str. 351.

¹³ “If any man stealeth a man or mankinde, he shall surely be put to death”. Viz *American Historical Documents*, str. 81; *Výbor z textů*, str. 351.

¹⁴ “If any man rise up by false witness, wittingly and of purpose to take away any mans life, he shall be put to death”. Viz *American Historical Documents*, str. 81; *Výbor z textů*, str. 351.

a věrolomně pokoušet o změnu a svržení našeho politického zřízení a vlády do základů, bude popraven."¹⁵

Jak jsme už řekli, neuváděl zákonodárce v této souvislosti žádné starozákonní předpisy. Odkazy na Písmo byly k tomuto ustanovení připojeny teprve později. Tak např. v „*Knize obecných zákonů a svobod*“ (The Book of the General Lawes and Liberties) z r. 1648 se odkazovalo na některé hlavy Starého zákona týkající se povstání nebo spiknutí proti Mojžíšovi nebo Davidovi. Jsou to hlavy: Mojžíš 4, 16 (Chóre), Samuel 2, 3 (Abner), 18 (Absolon) a 20 (Seba).¹⁶

Ze srovnání jednotlivých ustanovení „Zákoníku svobod“ se Starým zákonem je patrné, že oba prameny se shodují:

- a) ve výměře trestu,
- b) v zásadě, že pachatel hrdelního činu musí být řádně usvědčen,
- c) zhruba i ve vymezení pojmových znaků jednotlivých hrdelních činů.

Pokud jde o výměru trestu, je tato shoda celkem jasná, protože jak Písmo, tak „Zákoník svobod“ pokládají zmíněné trestné činy za hrdelní, tj. trestají je smrtí.

Zásadu, že pachatel musí být řádně usvědčen, naznačil „Zákoník svobod“ v souvislosti s trestným činem modlářství (čl. 94. odst. 1) slovy „po zákonu usvědčen“. Plně ji pak rozvedl v čl. 47, kde se říká:

„Nikdo nebude popraven bez svědectví dvou nebo tří svědků nebo takového, které je tomu rovno.“¹⁷

K usvědčení pachatele hrdelního činu je tedy třeba nejméně dvou svědků. „Zákoník svobod“ neuvádí blíže, co myslí svědectvím, které se rovná výpovědi dvou svědků. Nepochybně je jím doznání pachatelovo. Ve Starém zákoně vyjadřují zásadu, že pachatel hrdelního činu musí být řádně usvědčen, ustanovení Mojžíš 5, 17, 6, Mojžíš 4, 35, 30 a Mojžíš 5, 19, 15.

Pokud jde o vymezení jednotlivých hrdelních trestných činů v čl. 94, je zřejmé, že odlišnosti, o kterých jsme mluvili, jsou celkem nepodstatné, a že tedy Písmo nepochybně sehrálo významnou úlohu při formulaci zákoníku. Plným právem napsal už americký historik Gray, že „Zákoník svobod“ pokládá za hrdelní jenom ty trestné činy, které jsou za hrdelní pokládány také v Písmu.¹⁸ Toto hledisko bylo zachováno i později, jak je to patrné např. z „*Knihy obecných zákonů a svobod*“, titulu „*Hrdelní*

¹⁵ "If any man shall conspire and attempt any invasion, insurrection, or publique rebellion against our commonwealth, or shall indeavour to surprize any Towne or Townes, fort or forts therein, or shall treacherously and perfidiously attempt the alteration and subversion of our frame of politie or Government fundamentallie, he shall be put to death". Viz *American Historical Documents*, str. 81; *Výbor z textů*, str. 351.

¹⁶ *The Lawes and Liberties of Massachusetts*, str. 6.

¹⁷ "No man shall be put to death without the testimony of two or three witnesses or that which is equivalent thereunto". Viz *American Historical Documents*, str. 73.

¹⁸ Srov. F. C. Gray, *Remarks on the Early Laws of Massachusetts Bay*; . . . v *Collections of the Massachusetts Historical Society*, 3. serie, sv. VIII, Boston, 1843, str. 197.

zákony". Můžeme tam kromě všech hrdelních ustanovení převzatých ze „Zákoníku svobod“ nalézt 3 další hrdelní činy, ovlivněné Starým zákonem.¹⁹ Trest smrti se vztahoval podle odst. 13—15 na:

1. děti, které by uhodily nebo proklínaly rodiče (tit. Hrdelní zákony, odst. 13),
2. vzpurného syna (odst. 14) a
3. muže, který znásilnil nějakou dívku nebo ženu (odst. 15).

Odst. 13 se opíral o Mojžíš 2, 21, 15, 17 a Mojžíš 3, 20, 9. Odst. 14 odkazoval na Mojžíš 5, 21, 20—21. Poslední ustanovení (odst. 15) se sice neodvolávalo na Starý zákon, ale oporu pro ně bychom snadno našli např. v Mojžíš 5, 22, 25 (znásilnění).

II.

Nelze se ovšem domnívat, že hrdelní právo v „Zákoníku svobod“ bylo ovlivněno jen Písmem. Na jednotlivých ustanoveních čl. 94 o hrdelním právu je patrný zároveň i vliv anglického práva XVI. a 1. pol. XVII. stol. Trestné činy uváděné čl. 94, byly v Anglii známy jak ve středověku, tak v anglosaském období. Tím ovšem ani zdaleka nechceme říci, že snad massachusettsští puritáni převzali doslovně do čl. 94 ustanovení starého anglického nebo dokonce anglosaského práva.²⁰ Pokud se tedy bude mluvit v následujícím rozboru také o starém anglickém a anglosaském právu, je to jmenovitě pro úplnější důkaz historického vlivu.

S trestným činem modlářství se setkáváme už ve starém anglosaském právu.²¹ Po naprostém vítězství křesťanství v Anglii se pravděpodobně modlářství jako trestný čin nevyskytovalo, takže poněkud neobvyklé massachusettské ustanovení č. 94, odst. 1 o modlářství by stěží našlo obdobnou normu v anglickém právu XVI. a XVII. stol., která by stíhala modloslužebníky. Toto ustanovení nebylo pravděpodobně převzato ani z anglosaského práva. Vyplynulo spíš ze známého odporu puritánů proti uctívání soch či

¹⁹ *The Laws and Liberties*, str. 6.

²⁰ Není však vyloučeno, že někteří z nich znali anglosaské zákony, které v té době byly dostupné např. ze spisu Williama Lambarda „*ARCHAIONOMIA, sive de priscis Anglorum legibus libri, & c.*“, vydaného v Londýně r. 1568. Ke zpracování a vydávání anglosaských zákonů po r. 1550 srov. Liebermann, *Die Gesetze der Anglesachsen*. I. sv., Halle, 1903, str. XLV a n.

²¹ K citovaným zákonům viz *Ancient Laws and Institutes of England*, ed. Thorpe (Record Series), 1840, nebo zmíněné Liebermannovo dílo. Při citaci anglosaských zákonů uvádíme jméno panovníka, kterému jsou připisovány (např. Knut, Eduard a Guthrum, Wihtraed aj.), dále pak bližší určení jednotlivých ustanovení. Uvádíme-li tedy např. Knut (světské), znamená to Světské zákony krále Knuta. Podobně postupujeme i při citaci církevních pramenů anglosaského období. Pro větší přehlednost tyto prameny rozlišujeme do skupin, a to: pod lit. a) anglosaské zákony, pod lit. b) církevní prameny.

K modlářství srov.: a) Eduard a Guthrum, 2; Ethelred, V, 1, VI., 1, IX. 1; Knut (světské), 5; — b) ZNK (Zákony northumbrijských kněží), 48.

jiných vyobrazení božských bytostí, který byl jedním z projevů boje silící anglické buržoasie a nové šlechty proti hlavní opoře feudálního absolutistického státu — anglikánské státní církvi. V tom byli angličtí i massachusettsští puritáni zajedno. O modlářství v pravém slova smyslu nelze v Anglii XVI. a XVII. stol. mluvit. Poněkud jiná situace byla v Massachusetts. V kolonii, obklopené pohanskými Indiány, hrozilo — aspoň teoreticky — nebezpečí, že by některý z osadníků nebo barevných služebníků mohl vyznávat pohanské bohy. Tomu právě mělo čelit ustanovení čl. 94 odst. 1.

Na rozdíl od modlářství mohlo se ustanovení čl. 94 odst. 2 o čarodějnictví odvolávat nejen na Písmo, nýbrž také na anglické právo.

Nejstarší ustanovení byla rozptýlena v anglosaských zákonech.²² Ve středověku se trestný čin čarodějnictví rovněž vyskytoval. Spadá obecně do pravomoci církevních soudů, i když čarodějnictví jako tzv. *delictum mixtum* (trestný čin, náležející před forum církevní i světské) mohly soudit i soudy královské).²³

Od roku 1401, kdy byl vydán zákon proti kacířům (Jindřich IV., 2, 15)²⁴, bylo čarodějnictví stíháno podle tohoto zákona. Pokud byly s čarodějnictvím spojeny otázky rázu politického, probíhal proces před královskou radou (king's council).²⁵

První zvláštní statut proti čarodějnictví (33, 8) vydal Jindřich VIII. r. 1541—42.²⁶ Tento zákon stanovil, že „vzývání nebo vyvolávání duchů, čarodějnictví, čáry nebo kouzelnictví (any invocations or conjurations of spirits witchcrafts inchantments or sorceries)“ za účelem nalezení pokladů, zahubení nějakého člověka nebo zničení jeho majetku, vyvolání nezákonné lásky apod. je hrdelním činem (felony) bez privilegia fori²⁷ (benefit of clergy, tj. výsady pachatele být souzen jen soudem církevním). Jindřichův statut proti čarodějnictví byl odvolán za Eduarda VI. r. 1547

²² Srov.: a) Athelstan, II, 6; Edmund (církevní), 6; Eduard a Guthrum, 11; Ethelred, VI, 7; Jindřich I., LXXI, 1; Knut (světské), 4, 5; Wihtraed, 12, 13.

b) Ecgbert C. (Ecgberti Confessionale), 29, 32, 33; Ecgbert E. (Excerptiones Ecgberti), 149; Ecgbert P. (Ecgberti Poenitentiale) II, 22—23; IV, 17—20; Edgar C. (Canons enacted under King Edgar), 16; MIP (Modus Imponendi Poenitentiam), 37—39; Theodorus C. (Theodori Capitula et Fragmenta) — viz Ancient Laws, str. 308, 314, 319; Theodorus P. (Theodori Liber Poenitentialis), XXVII, 1—26; ZNK, 48, 50, 54.

²³ W. Holdsworth, A History of English Law, III, vyd. Londýn, 1945, sv. IV., str. 509; F. Pollock — F. M. Maitland, The History of English Law, Cambridge, 1895, sv. II, str. 552. K pojmu *delictum mixtum* srov. A. Hobza — J. Tureček, Úvod do církevního práva, II. dopl. a opr. vyd. Praha, 1936, str. 166.

²⁴ K citaci zákonů je třeba poznamenat, že tradiční anglický způsob je pro nás poněkud neobvyklý. Angličané píší např. 2 Henry 4., c. 15, přičemž to znamená: 15. statut z 2. roku vlády Jindřicha IV. Zvolili jsme proto jiný způsob, při němž uvádíme postupně jméno panovníka, rok jeho vlády, v němž byl statut přijat, a konečně pořadové číslo zákona z tohoto roku (např. Jindřich IV., 2, 15).

²⁵ Srov. Holdsworth, IV, str. 509—510; Pollock — Maitland, II, str. 553.

²⁶ K anglickému zákonodárství XVI. a XVII. stol. o čarodějnictví srov. Holdsworth, IV, str. 510—511.

²⁷ K pojmu *privilegium fori* viz blíže Hobza — Tureček, Úvod, str. 58.

(1, 12) a r. 1553 za Marie (1, Sess, 1,1). R. 1562—63 za Alžběty byl vydán statut (5, 16), který — podobně jako zákon Jindřicha VIII. (33, 8) z r. 1541 až 42 — prohlásil za hrdelní čin jednak vzývání a vyvolávání duchů, jednak usmrcení nějakého člověka čarodějnými způsoby. Čarodějnictví, které mělo způsobit někomu újmu na zdraví nebo na majetku nebo vyvolat nezákonnou lásku či najít poklad, bylo pokládáno za přestupek (misdemeanour). Statutem z r. 1580—81 (Alžběta 23, 12) bylo stíháno jako hrdelní čin bez privilegia fori čtení královnina osudu z planet, předvídání délky jejího života, prorokování, kdo bude jejím nástupcem anebo jaké změny nastanou po Alžbětině smrti.

Za Jakuba I. bylo statutem z r. 1603—4 (1, 12) prohlášeno za čarodějnictví a stíháno jako hrdelní čin:

1. vzývání a vyvolávání zlých duchů, rozmlouvání s nimi, vydržování, zaměstnávání a živení zlých duchů k nějakému účelu,
2. kradení a používání mrtvol nebo jejich částí k čarodějným praktikám a
3. způsobení smrti nebo újmy na zdraví nějakého člověka čarodějnými způsoby.

Čarodějnictví provozované za tím účelem, aby byly nalezeny poklady zlata nebo stříbra, ukradený nebo ztracený majetek, či vyvolána nezákonná láska apod., se trestalo poprvé jako přestupek (misdemeanour) vězením a pranýřem, při zpětnosti jako hrdelní čin smrti.

Ze srovnání s těmito zákony je patrné, že massachusettské ustanovení o čarodějnictví nevybočuje z anglického práva XVI. a XVII. stol., kterým bylo ovlivněno. Pojem trestného činu čarodějnictví není však v massachusettském „Zákoníku svobod“ tak podrobně vymezen jako ve zmíněných zákonech. Shoduje se s nimi zdánlivě jen v tom, že trestá jako pachatele čarodějnictví každého, kdo má nějakého čarodějného ducha nebo s takovým duchem rozmlouvá. Tato dost obecná formulace připouštěla široký výklad. Jak jsme už řekli v jiné souvislosti, byl výklad čl. 94, odst. 2 v praxi skutečně značně široký a vztahoval se i na takovou činnost, kterou „Zákoník svobod“ výslovně neuváděl.

Další hrdelní čin, rouhání se bohu, byl znám už v anglosaském právu,²⁸ kam se dostal vlivem křesťanství. Ve středověku rouhání se bohu spadalo jako trestný čin proti náboženství do pravomoci církevních soudů.

V XVI. stol. za Jindřicha VIII., Eduarda VI. a Alžběty vedla nutnost udržet změněné náboženské poměry k vydání několika zákonů, které stíhaly řadu trestných činů proti náboženství.²⁹ V souvislosti s rouháním se bohu uvádíme zákon Eduarda VI. z r. 1547 (1, 1) proti osobám, které opovržlivými nebo hanlivými slovy nebo jinak tupí svátost (sacrament)

²⁸ Theodorus P., XXXIV.

²⁹ K tomuto zákonodárství srov. Holdsworth, IV, str. 506 n.

těla a krve Páně. Tento zákon byl v plném rozsahu potvrzen a obnoven za Alžbětiny vlády „Aktem o svrchovanosti“ (Act of Supremacy) z r. 1558 (Alžběta, 1, 1).

Pokud jde o poměr massachusettského ustanovení o rouhání se bohu (čl. 94, odst. 3) k těmto zákonům, nelze předejít určitým pochybnostem, které vznikají v souvislosti s tím, že zmíněné zákony chránily anglikánské náboženství a církev, zatím co massachusettsští puritáni (stejně jako angličtí) byli právě jejich odpůrci. Jak dalece massachusettsští puritáni mohli a vůbec chtěli použít těchto zákonů, lze těžko říci. Domnívám se však, že ze zásadních třídních důvodů k nim massachusettsští puritáni nemohli přihlížet: nesmíme totiž zapomínat, že anglikánské náboženství a církev chránily feudální řád v Anglii. Massachusettsští zákonodárci vycházeli tedy pravděpodobně pouze z Písma jako své nejvyšší autority.

Další hrdelní čin, o kterém budeme mluvit, je vražda. Ustanovení o ní bychom mohli najít už ve starých anglosaských zákonech.³⁰ Původně znamenala vražda (murdrum) tajné zabití (secret homicide) na rozdíl od zabití, provedeného zjevně.³¹ Tato představa se udržela zhruba až do poloviny XIV. stol. Přibližně od té doby se začíná — možná, že pod církevním vlivem — zdůrazňovat ne už tajnost činu, ale *úmysl* pachatele. Podle nového pojetí jde o zabití, provedené se zlým úmyslem (with malice aforethought nebo with malice pretence).³² Statuty Jindřicha VII. (12, 7) a Jindřicha VIII. (23, 1) byl pachatel vraždy, tj. — podle tehdejšího pojetí — zabití provedeného se zlým úmyslem, zbaven privilegia fori. Úmysl pachatele vraždy se zdůrazňuje i v zákoně Eduarda VI. (1, 12) z r. 1547. Další statuty upravující zvláštní případy vraždy byly vydány za Jakuba I. r. 1604 (1, 8) a r. 1623 (21, 27). První stíhal jako úkladného vraha (stabber) každého, kdo v potyčce zranil smrtelně soupeře (takže do šesti měsíců zemřel) za předpokladu, že zraněný netasil zbraň nebo útočníka sám první nenapadl. Druhý zákon trestal pro vraždu matku, která zamlčela smrt svého nemanželského dítěte.³³

Srovnáme-li ustanovení čl. 94. odst. 4—5 „Zákoníku svobod“ s anglickým právem, vidíme, že massachusettská ustanovení podtrhují shodně s anglickým právem *úmysl* pachatele. Např. ve statutu Jindřicha VIII.

³⁰ Srov.: a) Eduard C. (Eduard Confessor), 15—16, 18; Jindřich I., X. 1, XIII. 2, XLVI. 1, XLVII, LXXXVII. 6, XCI. 1—4, XCII. 1—19; Vilém, III. 12.

³¹ Srov. k tomu Pollock — Maitland, II, str. 484, pozn. 5, kde cituje Glanvilla, kn. XIV, 3: „Duo autem sunt genera homicidii. Unum est quod dicitur murdrum, quod nullo vidente, nullo sciente clam perpetratur... ita quod mox non assequatur clamor popularis... Est et aliud homicidium... quod dicitur simplex homicidium...“ Dále Holdsworth, III, 314 n.; Reeves' History of the English Law. Vyd. W. F. Finlason, Londýn, 1869, sv. I, str. 472; Stephen's Commentaries of the Laws of England. Vydal J. Stephen. 7. vyd. Londýn, 1874, sv. IV, str. 66 n.

³² Srov. k tomu Holdsworth, III, str. 314 n.; Stephen's Commentaries, IV, str. 70.

³³ K těmto zákonům srov. Holdsworth, III, str. 314 n., IV, str. 501.

(23, 1 § 3) se mluví o „úmyslné vraždě (provedené se zlým úmyslem) wilful murder by malice prepensed“ apod. Čl. 94, odst. 4 „Zákoníku svobod“ používá výrazu „úmyslná vražda, což je zabití člověka, provedené s úkladným úmyslem“. Zajímavé je, že i v Mojžíš 4, 35, 20 se mluví o úkladu (rozuměj úkladném úmyslu). Massachusettský zákonodárce, odvolávaje se obecně na Starý zákon, vycházel však při konkrétním vymezení vraždy mnohem více z anglického práva než z Bible.

Jak jsme se již zmínili, uvádí „Zákoník svobod“ v čl. 94, odst. 6 jako zvláštní případ vraždy travičství. Podobně jako v předchozích případech byl i tento trestný čin znám už právu anglosaskému.³⁴ V XVI. stol. se travičství trestalo zprvu podle statutu Jindřicha VIII. (22, 9) z r. 1530 uvařením k smrti.³⁵

Zákonem Eduarda VI. (1, 12) z r. 1547 byl Jindřichův statut zrušen a bylo stanoveno, že travičství se má trestat stejným způsobem jako jiné způsoby vraždy. „Zákoník svobod“ pokládá, podobně jako anglické právo, travičství za samostatný trestný čin a rovněž pojetí tohoto nebezpečného, rafinovaného způsobu vraždy bylo v podstatě stejné.

Další dva trestné činy, pohlavní styk se zvířaty nebo s osobou stejného pohlaví, byly pod souhrnným názvem sodomie (sodomy) trestány už v anglosaském právu.³⁶ Ve středověku spadaly do pravomoci církevních soudů.³⁷ Za Jindřicha VIII. r. 1553–54 byl vydán statut (25, 6), který prohlásil sodomii za hrdelní čin. Eduard VI. sice tento zákon r. 1547 zrušil, ale už r. 1548 vydal statut (2–3, 29), který rovněž prohlašoval sodomii za hrdelní čin. Svědkem proti obviněnému nemohl být ten, kdo by mohl mít prospěch z odsouzení pachatele. Lhůta k podání žaloby byla šestiměsíční. Za Marie Tudorovny r. 1553 byl tento statut odvolán (1, Sess. 1, 1 § 3).³⁸ Později byl původní Jindřichův zákon obnoven a potvrzen Alžbětiným statutem z r. 1562–63 (5, 17). Massachusettské ustanovení o pohlavním styku se zvířaty nebo s osobou stejného pohlaví mělo tedy obdobu nejen ve Starém zákoně ale také v anglickém právu, ke kterému nepochybně massachusettský zákonodárce v tomto případě přihlížel.

Další trestný čin, cizoložství, známý už v anglosaském právu,³⁹ patřil

³⁴ Srov.: a) Jindřich I., LXXI. 1; Vilém, I. 36;

b) Egbert P., IV. 16; MIP, 37.

³⁵ Vydání tohoto zákona souviselo patrně s případem kuchaře Roose, který při pokusu otrávit jídlem rochesterského biskupa způsobil smrt několika členů biskupovy rodiny a chudých farníků. Byl pak za to odsouzen k trestu smrti uvařením. Srov. Stephen's Commentaries, IV, str. 68–69.

³⁶ Srov. b) Egbert C., 16; Egbert P., II. 6, IV. 14, 68; MIP, 14, 35, 40; Theodorus C. porůznu v Ancient Laws, str. 315, 318, 319; Theodorus P., XVI. 7, 8, 9, 12, 19, 34, XVIII. 9, 20, XXXVIII. 1–33, XXXI, 21.

³⁷ Srov. k tomu Stephen's Commentaries, IV, 93.

³⁸ Srov. Holdsworth, IV, str. 504; Stephen's Commentaries, IV, str. 93.

³⁹ Cizoložství a vůbec smilstvu bylo téměř ve všech anglosaských zákonech a církevních pramenech věnováno mnoho ustanovení.

po celý středověk do pravomoci církevních soudů. Za Tudorovců a Stuartovců (Jakuba I. a Karla I.) se cizoložství dále stíhalo před církevními soudy. Zda massachusettsští puritáni přihlíželi k právním normám, používaným v těchto případech, je sporné. Je však pravděpodobné, že pro svůj odpor k anglikánské církvi neuznávali ani její instituce.

Krádež či loupež lidí byla — stejně jako předchozí hrdelní činy — stíhána už v anglosaském právu.⁴⁰ Pokud jde o „Zákoník svobod“, hledal patrně zákonodárce v tomto případě oporu především ve Starém zákoně. V Anglii sice byly koncem XV. a v XVI. stol. vydány statuty, které se týkaly odvléčení (uchvácení) dědičky statků či půdy (Jindřich VII., 3, 2; Alžběta, 39, 9) nebo odvléčení neprovdané dívky, mladší 16 let (Filip a Marie, 4—5, 8), ty však mohly stěží posloužit jako předloha pro čl. 94, odst. 10 vzhledem k odlišnosti svých pojmových znaků.⁴¹ „Zákoník svobod“ přihlíží tedy v tomto případě pouze ke starozákonním předpisům, příliš speciální anglické zákony v podstatě opomíjeje.

Ustanovení o křivém svědectví (křivé výpovědi) můžeme najít už v anglosaském právu.⁴² Za feudalismu křivé svědectví, zahrnované do širšího pojmu křivé přísahy (perjury) patřilo jako *delictum mixtum* také v Anglii především do pravomoci církevních soudů. Pouze v jediném případě, a to při křivé přísaze (svědectví) veřejných svědků (perjury of jurors) se stíhalo podle obecného práva⁴³ na základě (soudního) rozkazu na vyšetření nesprávného výroku veřejných svědků (*writ of attaint*). Koncem XV. a v XVI. stol. byla vydána řada statutů, které stíhaly křivou přísahu.⁴⁴ Nejvýznamnější z nich byly statut Jindřicha VIII. z r. 1540 (32, 9), který mimo jiné trestal také osnování křivého svědectví (*subornation of perjury*) a zvláště pak Alžbětin zákon (5, 9) z r. 1562 až 63, potvrzený později jednak statutem z r. 1587 (Alžběta, 29, 5), jednak zákonem Jakuba I. (21, 28) z r. 1623. Zákon z r. 1562—63 trestal vězením a pokutou osnování křivého svědectví nebo křivé svědectví, kterého se pachatel dopustil před soudem lorda-kancléře, před soudem Hvězdne komory a jinými soudy. Zákon se sice nevztahoval na křivou přísahu, které se pachatel dopustil před církevními soudy, v praxi však

⁴⁰ Srov.: a) Hlothaere a Eadric, 5;

b) Theodorus P., XXIII, 13, XLII, 5.

⁴¹ Srov. Holdsworth, IV, str. 504—505; Stephen's Commentaries, IV, 84.

⁴² Srov. a) Athelstan, II, 26; Edmund (církevní), 6; Eduard, 3; Eduard C. (Confessor), 18; Eduard a Guthrum, 3, 11; Ethelred, V, 25, VI, 7, 28, 36, IX, 27; Hlothaere a Eadric, 11; Jindřich I., IX, 6; Knut (církevní), 5; Knut (světské), 36, 37; Vilém, III, 12.

b) Ecgbert C., 34; Ecgbert E., 33; Ecgbert P., II, 24, 26, III, 3, IV, 60; Edgar C., 61; EI (Ecclesiastical Institutes) 26, 27; Theodorus C. v Ancient Laws, str. 313, 315, 318; Theodorus P., XVI, 20, XVIII, 11, XXII, 1—7, XXIV, 1—9.

⁴³ Srov. Holdsworth, III, str. 400, IV, str. 515; Pollock — Maitland, II, str. 541.

⁴⁴ Srov. k tomu Holdsworth, IV, str. 517 n.

i tyto případy byly trestány soudem Hvězdne komory nebo jinými svět-skými soudy.

Massachusettský „Zákoník svobod“ se v čl. 94 o hrdelních trestných činech omezuje na jediný případ křivého svědectví, totiž křivého svědec-tví s úmyslem dosáhnout odsouzení nějaké osoby k smrti. Takový křivý svědek má být podle čl. 94, odst. 11 odsouzen k smrti, jinými slovy, má ho stihnout to, co zamýšlel způsobit jinému. Právě uplatnění této strohé zásady ukazuje, že i v tomto ustanovení se projevil vliv Starého zákona silněji než vliv soudobého anglického práva.

Poslední a nejdůležitější ustanovení, o kterém budeme mluvit, se tý-kalo trestných činů proti státu. Čl. 94, odst. 12, kde jsou uvedeny, stíhal:

1. spolčování se (spiknutí, sdružování) proti státu,
2. pokus o útok, povstání nebo vzpouru proti státu,
3. pokus o přepadení nějakého města (měst) či tvrze (tvrzí) a
4. zrádný a věrolomný pokus o změnu či svržení politického zřízení nebo vlády do základů.

„Zákoník svobod“ spojoval v tomto ustanovení jednak spolčování se (spiknutí, sdružování) proti státu jednak *velezradu*. V oficiálním vydání massachusettských zákonů z r. 1648 (Kniha obecných zákonů a svobod) se tento trestný čin označuje jako *spolčení se* (spiknutí, sdružování, conspiracy).⁴⁵ V americké literatuře XIX. stol. se mluví o *zradě státu* (treason against the Commonwealth).⁴⁶ Myslím, že i toto označení vy-stihuje hrdelní činy v čl. 94, odst. 12 jen částečně, protože, jak jsme řekli, zahrnuje toto ustanovení nejméně dva trestné činy. Proto jsme pro přes-nější a úplnější označení použili výrazu *trestné činy proti státu*. Jde ovšem o nejtěžší protistátní trestné činy.

Anglické právo XVI. a XVII. stol. znalo jak spolčení se (sdružení, spik-nutí, conspiracy), tak zradu (treason), přičemž výraz „zrada“ znamenal v podstatě velezradu (high treason) na rozdíl od vraždy (petty treason). Výraz zrada, který budeme v dalším používat, je tedy třeba chápat ve smyslu velezrada.

Anglické předrevoluční zákonodárství týkající se zrady bylo velmi roz-sáhlé.⁴⁷ Je z něho vidět vystupňovaný třídní zájem na ochraně státu v Anglii. Massachusettští puritáni měli rovněž zájem na ochraně svého státního zřízení, jak se to projevilo mimo jiné právě v čl. 94, odst. 12. Tento článek nevycházel ze všech těchto zákonů, nýbrž se omezil jen na zákony vydané za Alžběty a potvrzené později za Jakuba I. Tyto zákony ovšem chránily feudální stát a právo v Anglii. V tomto směru vynikají zejména četné zákony tudorovského období usilující o zvýšenou trestní

⁴⁵ *The Laws and Liberties*, str. 6.

⁴⁶ Srov. J. G. Palfrey, *History of New England*, Boston, 1859, sv. II, str. 29.

⁴⁷ Srov. Holdsworth, II, str. 449 n., III, str. 491 n., IV, 492 n.

ochranu absolutní monarchie, královské moci a anglické státní církve. Čl. 94, odst. 12 sledoval jiný cíl. Absolutistická královská moc a anglikánská církev neměly v kolonii téměř žádný vliv a kolonistům šlo právě o to, udržet tento příznivý stav proti jakýmkoli pokusům o zvrát. Toto nebezpečí hrozilo především ze strany krále, který byl odpůrcem puritánů a usiloval o podřízení téměř nezávislých novoanglických kolonií své vládě. Snahy kolonistů se projevily i ve formulaci čl. 94, odst. 12. Proto právem upozornil už P a l f r e y na to:

1. že definice zrahy v čl. 94, odst. 12 přechází mlčením otázku poslušnosti králi, zdůrazňujíc naopak poslušnost Massachusetts (tj. orgánům kolonie) a
2. že odst. 12 tedy hrozí trestem smrti pro zradu královým stoupencům, kteří by se dopustili nějaké zrádné akce proti kolonii.⁴⁸

Vliv anglického práva na čl. 94, odst. 12 „Zákoníku svobod“ byl pochopitelně těmito skutečnostmi omezen. Přesto, že v případě čl. 94, odst. 12 jde o celkem samostatné vymezení pojmových znaků zrahy, projevil se i zde vliv některých anglických zákonů: Alžbětina zákona (13, 1) z r. 1571, který trestal jako vraždu vyvolání války v zemi nebo vpádu cizinců do království, dále spolčení se k vyvolání války, která by vedla ke svržení panovníka či omezení jeho moci a dále zákona z r. 1572 (Ažběta, 14, 1), který stíhal spolčení se k dobytí královských zámků, tvrzí apod. Pojmové znaky zrahy podle čl. 94, odst. 12 jsou zformulovány s největší pravděpodobností právě podle těchto statutů. A to tím spíše, že starozákonní kapitoly (Mojžíš 4, 16 a Samuel 2, hlavy 3, 18, 20), na které se později toto ustanovení odvolávalo, nedávaly k vymezení trestných činů proti státu dostatečného podkladu.

Na otázku, jaké byly pramenné souvislosti hrdelního práva v massachusettském „Zákoníku svobod“, je možno odpovědět, že čl. 94 vycházel jednak z Písma, jednak z anglického právního řádu. Nešlo ovšem o pouhé mechanické přejímání jednotlivých ustanovení z těchto pramenů, nýbrž zákonodárce se snažil o jejich vhodné a celkem samostatné zpracování. Vliv obou pramenů se prolínal v celém čl. 94, někde více někde méně, a to jak ve výpočtu hrdelních činů, tak při jejich pojmovém vymezení. Starý zákon sehrál nemálo významnou úlohu při ideologickém zdůvodnění jednotlivých ustanovení hrdelního práva. Vzhledem k tomu, že v této době ještě třídní boj má často navenek podobu náboženského boje, je takové sepětí zcela pochopitelné. Pokud jde o anglické právo, sehrálo svou významnou úlohu zejména pak při vymezení jednotlivých hrdelních činů. I to je pochopitelné, protože anglické právo poskytovalo zákonodárcům pro jejich účely mnohem bohatší a propracovanější materiál než nepočtená, strohá, někdy až primitivní starozákonní ustanovení.

⁴⁸ Srov. P a l f r e y, str. 29, pozn. 2.

III.

Zbývá odpovědět alespoň ve stručnosti na otázku, zda čl. 94 bylo skutečně použito v praxi nebo zda šlo o pouhé papírové ustanovení, ke kterému massachusettská justice nepřihlížela.

Na tuto otázku můžeme odpovědět zcela jednoznačně tím, že v období od r. 1641, kdy byl „Zákoník svobod“ přijat, do r. 1648, kdy byla vydána „Kniha obecných zákonů a svobod“, bylo zmíněného čl. 94 skutečně v několika případech použito. Píše o tom např. Winthrop ve svém deníku „*Dějiny Nové Anglie*“ (1630—1649).⁴⁹

K prvnímu skutečnému použití čl. 94 došlo v r. 1644 v případě Jamese Brittona a Mary Lathamové, odsouzených pro cizoložství.⁴⁹ Případ je zajímavý tím, že obžalovaní byli odsouzeni na základě svědecké výpovědi jediného svědka žaloby (přes výslovné ustanovení čl. 47). Skutečnost, že se obžalovaná po vynesení rozsudku přiznala, na věci nic nemění.

R. 1644 byl popraven pro vraždu osadník William Franklin, který soustavným nelidským zacházením způsobil ponenáhlou smrt jistého Sewella, kterého měl u sebe jako učedníka.⁵⁰

R. 1647 byla popravena jistá Mary Martinová odsouzená pro vraždu ne-manželského dítěte.⁵¹

R. 1648 byla odsouzena a popravena pro čarodějnictví Margaret Jonesová.⁵² Za čarodějnictví se prohlašovala v tomto případě i taková činnost, kterou čl. 94, odst. 3 nepředpokládá, jako např. provozování lékařství a míchání škodlivých léků, vyvolávání nemoci pouhým dotekem, předvídání různých událostí aj. K tíži se obžalované přičítaly i zvláštní skvrny na těle, vyvolané patrně nějakou chorobou. Korunu však nasazovalo žalobě tvrzení, že v přítomnosti obžalované (dokonce i ve vězení) se objevilo několikrát záhadné dítě, které tajemně zmizelo, jakmile je někde začal hledat. Svědectví o tom podané jednak policejním úředníkem, jednak nemocnou dívkou, se zakládalo zřejmě na pouhých halucinacích těchto svědků. Přesto obžalovaná byla odsouzena a popravena. Margaret Jonesová byla první osobou popravenou v Massachusetts pro čarodějnictví. Velké čarodějnické procesy byly ovšem zahájeny teprve později, až v posledních desetiletích XVI. stol.⁵³

⁴⁹ Srov. Winthrop's Journal „History of New England“, 1630—1649. Vydal J. K. Hosmer, New York, 1908. Sv. II, str. 161—163. V pozn. 1 na str. 161 se podotýká, že trest smrti byl oběma provinilcům uložen podle „Zákoníku svobod“.

⁵⁰ Winthrop's Journal, II, str. 187—189.

⁵¹ Winthrop's Journal, II, str. 317 n.

⁵² Winthrop's Journal, II, str. 344—345; Narratives of the Witchcraft Cases, 1648—1706. Vyd. G. L. Burr. New York, 1914, str. 408.

⁵³ Bohatý materiál k těmto procesům je obsažen v už zmíněném díle Narratives of the Witchcraft Cases.

Uvedli jsme tyto příklady jako důkaz, že čl. 94 „Zákoníku svobod“ se ve skutečnosti používal v praxi. Pět popravených za 7 let v zemi, která v té době neměla víc obyvatel než dnešní Cheb, Písek nebo Kroměříž,⁵⁴ je toho dostatečným svědectvím.

Závěrem lze shrnout, že čl. 94, „Zákoníku svobod“, skutečně v praxi používaný, netkví svými kořeny jen v Písmu, jak by se na první pohled zdálo, ale také v anglickém právu XVI. a XVII. stol. Jednotlivá ustanovení nesou také výraznou pečeť tohoto vlivu, neboť starozákonní nesmlouvavá přísnost a tvrdost se v nich prolíná s krutostí anglického trestního práva období tudorovské a Stuartovské absolutní monarchie.

Čl. 94 nevybočuje nikterak z použitých zdrojů, protože, jak jsme viděli, všechny jeho instituce mají svou obdobu buď v anglickém právu, nebo v Písmu, nebo v obojím.

Nad to čl. 94 svědčí i o tom, že massachusettsští puritáni nebyli nositeli pouze pokrokových, revolučních idejí, jak by se dalo usuzovat z úvodních ustanovení „Zákoníku svobod“, nýbrž že jsou zároveň také v jedné osobě i nositeli přežívajících, zpátečnických idejí a názorů prosáklých nesnášenlivou náboženskou ideologií i středověkými představami.⁵⁵

⁵⁴ Massachusetts měl kolem r. 1640 asi 20.000 obyvatel. Srov. W. Wilson, Dějiny amerického lidu, 1920, I, str. 82; J. S. Barry, History of Massachusetts, I, Boston, 1855, str. 214.

⁵⁵ Srovnej Stanislav Balík, Některá významná ustanovení massachusettského „Zákoníku svobod“, Acta universitatis Carolinae, Iuridica III, 1958, str. 261–275.

DAS KRIMINALRECHT NACH DEM „BODY OF LIBERTIES“ VON MASSACHUSETTS UND SEINE QUELLEN

Stanislav Belik

Der Autor befaßt sich in seiner Abhandlung mit dem Kriminalrecht im „Gesetzbuch der Freiheiten“ (Body of Liberties) von Massachusetts aus dem Jahre 1641, namentlich mit dessen historischen Wurzeln und mit den Einflüssen, welche auf den Artikel 94 über das Kriminalrecht eingewirkt haben, und mit der Frage, bis zu welchem Maße der Artikel 94 in der Praxis angewendet wurde.

Er gelangt im wesentlichen zu folgenden Schlußfolgerungen:

I. Das Kriminalrecht im Artikel 94 wurde sowohl durch die Bibel, als auch durch das englische Recht des XVI. und XVII. Jahrhunderts beeinflusst.

a) Die Bibel (namentlich der Pentateuch) spielte eine bedeutende Rolle bei der Aufzählung der Kriminaltaten, der Formulierung der zuständigen Bestimmungen und außerdem auch bei der ideologischen Begründung der einzelnen Bestimmungen des Artikels 94, indem sie ihnen durch ihre Autorität größeres Gewicht verleiht.

Aus einem Vergleich des Artikels 94 des „Gesetzbuches der Freiheiten“ mit dem Alten Testament ist ersichtlich, daß beide Quellen übereinstimmen:

1. im Strafausmaß

2. im Grundsatz, daß der Täter ordentlich überführt werden muß (mindestens durch zwei Zeugen)

3. im großen und ganzen auch in der Bestimmung der Merkmale der einzelnen Kriminaltaten.

b) Das englische Recht des XVI. und XVII. Jahrhunderts hat vor allem die Formulierung der einzelnen Bestimmungen des Artikels 94 beeinflusst. Das gilt für fast alle Kriminaltaten. Am meisten augenscheinlich ist dies im Falle des Mordes, wo der Gesetzgeber von Massachusetts aus dem englischen Recht die Bestimmung des Mordes als „in böser Absicht durchgeführte Tötung“ übernimmt.

II. Der Gesetzgeber hat die Vorschriften der Bibel oder des englischen Rechts nicht wörtlich und mechanisch übernommen. Er war um eine selbständige Bearbeitung bemüht, welche aber im ganzen keineswegs den durch die Bibel und das englische Recht gegebenen Rahmen überschreitet.

III. Der Artikel 94 wurde tatsächlich in der Praxis angewendet.

IV. Der Artikel 94 bestätigt auch die Tatsache, daß die Gesetzgeber von Massachusetts, welche in den einleitenden Bestimmungen des Gesetzbuches eine Reihe von fortschrittlichen, revolutionären Ideen anführen, zugleich in gleicher Person auch Träger von überlebten, rückschrittlichen Ideen verbleiben.